

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060106

DOM
2017-06-19
Stockholm

Mål nr
M 4276-16

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2016-04-29 i mål nr M 6156-15, se bilaga A

KLAGANDE

1. Gävleborgs Läns Ornitologiska Förening
Sofiedalsvägen 13
824 34 Hudiksvall

2. Sveriges Ornitologiska Förening - BirdLife Sverige
Stenhusa Gård, Lilla Brunneby 106
386 62 Mörbylånga

MOTPARTER

1. Kolvallen Vind AB
c/o Arise Ab
Box 808
301 18 Halmstad

Ombud: M P

2. Länsstyrelsen i Dalarnas län
791 84 Falun

3. Länsstyrelsen i Gävleborgs län
801 70 Gävle

SAKEN

Tillstånd till uppförande och drift av gruppstation för vindkraft på fastigheterna X m.fl. i Ljusdals kommun (Kolvallen vindkraftpark)

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen upphäver underinstansernas avgöranden och avslår Kolvallen Vind AB:s ansökan om tillstånd.

Dok.Id 1313456

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se				

YRKANDEN M.M. I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Gävleborgs Läns Ornitologiska Förening och Sveriges Ornitologiska Förening - BirdLife Sverige (föreningarna) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen *i första hand* ska avslå Kölvallen Vind AB:s (bolaget) ansökan om tillstånd eller föreskriva hårdare villkor avseende särskilt skyddsvärda fågelarter. *I andra hand* har de yrkat att ärendet ska återförvisas till Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Dalarnas län för fortsatt handläggning.

Bolaget har *i första hand* motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom. *I andra hand* har bolaget medgett att Mark- och miljööverdomstolen ändrar tillståndet till 59 vindkraftverk med fri placering och *i sista hand* medgett att tillståndet ändras till 59 vindkraftverk med fast placering enligt angivna koordinater men med en tillåten flyttmån om 0-150 meter.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Föreningarna har yrkat att ansökan ska avslås med hänvisning till risken för störningar av skyddsvärda fåglar bl.a. kungsörn. Med anledning av detta har fråga uppkommit om ett tillstånd enligt den s.k. boxmodellen är förenligt med principerna för miljöprövning enligt miljöbalken, vilka bygger på att det för varje anläggning ska ske en individuell prövning utifrån en bestämd lokalisering. Parterna har getts tillfälle att yttra sig över denna fråga och redogörelsen för parternas ståndpunkter i Mark- och miljööverdomstolen i det följande begränsas till denna fråga.

Föreningarna: I grunden är det rimligt att ge tillstånd enligt den s.k. boxmodellen men det förutsätter att vindkraftverken är tillåtliga oavsett var de placeras i boxen. Det innebär bl.a. att skyddszoner till eventuella boplatser måste räknas från boxens ytterkanter. Detta låter sig göras utan större svårigheter. Det blir dock svårare att bedöma vilken påverkan som kan förväntas inom boxen. Stora vindkraftparker omfattar betydande ytor och avstånden mellan verken kan vara en kilometer eller mer. Detta medför att miljökonsekvenserna kan bli väldigt olika beroende på var verken

placeras. Tillstånd enligt boxmodellen lämpar sig därför bäst i sådana fall där naturvärdena är så små att det inte spelar någon roll exakt var inom projekteringsområdet verken placeras. Frågan är emellertid om det i miljöbalkens mening går att definiera en hel vindkraftpark som en gemensam störningskälla och pröva lokaliseringen utifrån detta. Effekterna av en vindkraftpark kan svårligen hanteras på det sättet eftersom varje enskilt vindkraftverk har en stor individuell påverkan. Det är således tveksamt om ett tillstånd enligt boxmodellen är förenligt med principerna för miljöprövningen enligt miljöbalken. Om ett sådant tillstånd ändå skulle ges måste det vara möjligt att i ett senare skede överklaga enskilda verkplaceringar.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: Boxmodellen innebär att frågan om slutlig utformning av vindkraftparken överläts till bolaget i samråd med tillsynsmyndigheten. Det skulle möjligen kunna jämföras med ett beslut där tillståndsmyndigheten föreskrivit villkor om reningseffekt men överlätit utformningen av reningsanläggningen till tillsynsmyndigheten. I det perspektivet skulle anläggningen, d.v.s. hela vindkraftparken, betraktas som störningskällan. Det bör vara ett rimligt betraktelsesätt eftersom de enskilda vindkraftverken i större eller mindre omfattning påverkar samma skyddsobjekt och det därför är relevant att göra bedömningen utifrån den totala påverkan från hela anläggningen.

Tillståndsmyndigheten har möjlighet att överlåta frågor av mindre vikt till tillsynsmyndigheten (22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken). Frågan om slutlig utformning av en vindkraftpark kan inte anses vara av mindre betydelse utan möjligheten till överlåtelse till tillsynsmyndigheten är beroende av lokalisering och beslutsunderlag. Modellen bör vara lämpligare för platser med mindre komplex natur och med få motstående intressen eftersom färre potentiella konflikter innebär ett mindre behov av avvägning mellan olika intressen. Modellen kräver dessutom ett bra beslutsunderlag med mycket god kunskap om området i sin helhet och dess närområde.

Avsaknaden av exakta positioner samt informationen om modell och storlek på vindkraftverken kan göra det svårare för enskilda att informera sig om verksamhetens faktiska effekter eftersom dessa beskrivs utifrån exempel. Det kan också begränsa

transparensen av hur bolagets åtaganden och villkoren i tillståndet påverkar möjligheten att bygga samtliga vindkraftverk. Fördelen med boxmodellen är att det ger en flexibilitet som optimerar utformningen av vindkraftparken och ger möjlighet att på ett så resurseffektivt sätt som möjligt nyttja de områden där tillstånd medgivits.

Bolaget: Vid prövning av en verksamhets tillåtlighet ska bedömning göras avseende lokaliseringens lämplighet enligt 2 kap. 6 § miljöbalken. Verksamheten ska lokaliseras till en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta möjliga intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Av 6 kap. 3 § miljöbalken följer att syftet med en miljökonsekvensbeskrivning är att identifiera och beskriva de direkta och indirekta effekter som planerad verksamhet kan få på människor, fauna och miljö, hushållningen med mark och vatten samt annan hushållning med material, råvaror och energi. Vidare är syftet att kunna skapa en samlad bedömning av dessa effekter på människors hälsa. Enligt 6 kap. 7 § miljöbalken ska en miljökonsekvensbeskrivning innehålla de uppgifter som behövs för att uppfylla syftet enligt 3 § samt innehålla de uppgifter som krävs för att påvisa och bedöma den huvudsakliga inverkan på människors hälsa, miljön och hushållningen med mark och vatten samt andra resurser som verksamheten eller åtgärden kan antas medföra. Mot denna bakgrund är det väsentligt för prövningsmyndigheten att kunna bedöma de konsekvenser som verksamheten kan ge upphov till med stöd av ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen.

I förevarande mål är det vindkraftverkens påverkan på fåglar som har ställts på sin spets. När det som i aktuellt fall är fråga om ett rörligt skyddsobjekt torde frågan om en boxmodellens förenlighet med miljöbalkens principer rörande miljöprövning vara av mindre intresse. Utifrån fåglarnas perspektiv har det mindre betydelse om vindkraftverken har tillåtits genom fri placering eller genom fasta positioner. Fåglars rörelsemönster baseras på variabler såsom tillgång på föda, förekomst av kalhyggen m.m. och skiljer sig åt från år till år. Det är därför av mindre relevans att ett rörelsemönster ska prövas utifrån ett vindkraftverks fast angivna position. Det är istället vindkraftverkens placeringar i förhållande till kända örnböns och häckningsplatser som är relevant. I detta fall har projektets layout justerats efter initiala kontakter med lokala ornitologer

och dessas uppgifter om kända örnböns. I detta fall finns också faktisk kunskap om att vindkraftverkens position efter detaljprojektering uppfyller de avstånd som initialt har överenskommits med de lokala ornitologerna och som bolaget har åtagit sig att hålla. Ett avstånd som även är relevant med stöd utifrån ett mer akademiskt förhållningssätt baserat på genomförda studier.

Av praxis följer att ett synsätt där verksamheten huvudsakligen regleras genom generella villkor och inte genom en individuell bedömning och prövning av verksamheten, strider mot den princip för miljöprövning som bygger på att det för varje störningskälla sker en individuell bedömning. Av miljöprövningsförordningen (SFS 2013:251) följer att tillståndsplikten avser verksamhet med vindkraftverk i gruppstation, d.v.s. det är vindkraftparken som sådan som utgör verksamheten. Uppförande och drift av vindkraftverk skiljer sig från andra typer av miljöfarliga verksamheter såsom hamnverksamheter, industrier eller deponier där prövningen utgår från en på förhand bestämd lokalisering. Vid planering inför etablering av vindkraft är det ofta svårt att på förhand ange en slutlig layout för de enskilda vindkraftverkens lokalisering. Det är varken önskvärt eller lämpligt att binda sig vid en viss typ av verk innan upphandling genomförts på grund av den ständiga tekniska utvecklingen. Tillverkningsindustrin av vindkraftverk är mycket forskningsintensiv och innovativ och det sker en snabb teknikutveckling inom området. Genom att utnyttja ny teknik kan större nytta uppnås med mindre påverkan på omgivningen, än vad som förutsågs när ansökningshandlingarna initialt togs fram. Härtill kommer de långa ledtiderna i planeringen av en vindkraftsetablering som ofta följer av långa tillståndprocesser. Ytterst handlar det således om att optimera lokaliseringen efter bästa möjliga teknik för att därigenom kunna hushålla med ianspråktagen mark på bästa sätt.

Mot ovanstående bakgrund och utifrån strävan att uppnå ett hållbart samhälle genom tillämpning av 1 kap. 1 § miljöbalken är det önskvärt, och också nödvändigt, att vid tillåtlighetsbedömningen ha en förståelse för vindkraftens speciella karaktär jämfört med annan miljöfarlig verksamhet och tillåta sökanden att genomföra bästa möjliga projekt genom fri placering inom vissa, på förhand bestämda, gränser, vilka föreskrivs i särskilda villkor och genom gjorda åtaganden (det allmänna villkoret). Dessa gränser

eller särskilda villkor får baseras på det beslutsunderlag som sökanden har presenterat i målet. Härigenom blir det fortfarande fråga om en individuell bedömning och prövning efter omständigheterna i det enskilda fallet.

I aktuellt mål har villkoren fastställts utifrån presenterat beslutsunderlag i ansökningshandlingarna tillsammans med kompletteringar. Länsstyrelsens bedömning är att hela området är utrett. Det finns ett tillräckligt beslutsunderlag för att konsekvenserna av verksamheten ska kunna bedömas på ett godtagbart sätt och verksamheten bedömas som tillåtlig. Med godtagna villkor och gjorda åtaganden konstateras att verksamhetens miljöpåverkan blir begränsad.

Allt eftersom tiden har förflutit genom prövningar i underinstanserna har förberedelserna fortsatt för att genomdriva projektet. En detaljprojektering har gjorts utifrån en viss verkstyp i syfte att ta fram de positioner inom området som har de bästa vindförhållandena, s.k. energioptimal placering, och med hänsyn till givna restriktioner och åtaganden. Utgångspunkten bör vara att de angivna positionerna i projektlayouten i hög grad representerar de slutliga positionerna vid själva genomförandet. Friheten vad gäller placering av vindkraftverken är således begränsad. Av projektlayouten framgår att det numera rör sig om färre vindkraftverk, som därmed också medför mindre ingrepp, och med glesare placering, vilket gör landskapet mer öppet. Genomförda utredningar har identifierat olika motstående intressen, inom och utanför projektområdet, till vilka erforderlig hänsyn har tagits.

För det fall Mark- och miljööverdomstolen i tillåtlighetsbedömningen finner anledning att begränsa antalet vindkraftverk mot bakgrund av den i målet redovisade projektlayouten, medges att tillståndet ändras till att avse 59 vindkraftverk med fri placering. Vindkraftverkens placering i projektlayouten överensstämmer i stora delar med exempellayouten. Det finns därmed ett tillräckligt beslutsunderlag för att konsekvenserna av verksamheten ska kunna bedömas på ett godtagbart sätt och verksamheten bedömas som tillåtlig. För det fall Mark- och miljööverdomstolen inte instämmer i ovan gjorda bedömning rörande fri placering, medges att tillståndet ändras till fasta positioner i enlighet med angivna koordinater på karta. Det är emellertid av största vikt

för bolaget att utrymme för flexibilitet tillåts och att, även om bestämda koordinater fastställs, det fortfarande finns möjlighet till viss justering, 0-150 meter. I båda alternativen, d.v.s. oaktat fri placering eller fasta positioner, förutsätts att meddelade restriktioner och gjorda åtaganden är fortsatt gällande inklusive villkoret rörande tillsynsmyndighetens godkännande av slutlig placering.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Nya etableringar av vindkraft prövas enligt miljöbalken och måste uppfylla de krav som uppställs, bl.a. hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken, hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken samt reglerna om miljökonsekvensbeskrivningar i 6 kap. miljöbalken.

En grundläggande princip vid tillståndsprövning enligt miljöbalken och som tidigare fanns i både miljöskyddslagen (1969:387) och vattenlagen (1983:291) bygger på att det för varje anläggning sker en individuell prövning utifrån en bestämd lokalisering. En prövning där verksamheten huvudsakligen regleras genom generella villkor, och inte genom en individuell bedömning och prövning, stämmer inte överens med denna princip.

Vid tillståndsprövning enligt miljöbalken inleder prövningsmyndigheten med att, utifrån bl.a. hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken, bedöma om verksamheten, med den lokalisering, utformning och omfattning som anges i ansökan och utifrån de förutsättningar som finns för att kunna begränsa utsläpp, störningar och olägenheter till en godtagbar nivå, över huvud taget kan tillåtas på platsen och således om tillstånd kan ges. En central del av denna prövning består av att avgöra om verksamhetens lokalisering är lämplig utifrån kraven i 2 kap. 6 § miljöbalken. Därefter fastställs det i villkor hur den verksamhet som tillståndet omfattar närmare får bedrivas. Villkoren fogas till tillståndet och kan t.ex. ange gränser för utsläpp av vissa ämnen eller hur mycket en verksamhet får bullra. Prövningsmyndigheten får överlåta åt tillsynsmyndigheten att besluta om villkor, men endast om det är fråga om villkor av mindre betydelse, 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken.

Vid tillståndsprövningen åligger det verksamhetsutövaren att visa att verksamheten kan bedrivas på ett miljömässigt godtagbart sätt i förhållande till hänsynsreglerna i miljöbalken, 2 kap. 1 § miljöbalken. Det gäller bl.a. skyldigheten att vidta försiktighetsmått enligt 2 kap. 3 § miljöbalken och att välja en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön enligt 2 kap. 6 § miljöbalken. Om det finns olika alternativ att uppnå ändamålet med en verksamhet ska den lokalisering som medför minsta intrång och olägenhet från miljösynpunkt väljas. Om ansökan och övriga handlingar i målet inte är tillräckliga för en bedömning av den miljömässiga påverkan eller inte visar att verksamheten kan bedrivas på ett för människors hälsa och miljön godtagbart sätt finns det risk att ansökan avslås.

En ansökan om tillstånd till miljöfarlig verksamhet ska innehålla en miljökonsekvensbeskrivning, 6 kap. 1 § miljöbalken. Syftet med en miljökonsekvensbeskrivning är att identifiera och beskriva de direkta och indirekta effekter som den planerade verksamheten eller åtgärden kan medföra dels på människor, djur, växter, mark, vatten, luft, klimat, landskap och kulturmiljö, dels på hushållningen med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt och dels på annan hushållning med material, råvaror och energi. Vidare är syftet att möjliggöra en samlad bedömning av dessa effekter på människors hälsa och miljön, 6 kap. 3 § miljöbalken. En miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla de uppgifter som behövs för att uppfylla det redovisade syftet, 6 kap. 7 § miljöbalken.

När verksamheten, såsom i aktuellt fall, kan antas medföra en betydande miljöpåverkan ställs det även vissa specifika krav på innehållet. Miljökonsekvensbeskrivningen ska då innehålla bl.a. uppgifter om lokalisering, utformning och omfattning. Den ska även innehålla de uppgifter som krävs för att påvisa och bedöma den huvudsakliga inverkan på människors hälsa, miljön och hushållningen med mark och vatten samt andra resurser som verksamheten eller åtgärden kan antas medföra. Vidare ska den innehålla en redovisning av alternativ i fråga om platser och utformningar samt en motivering till varför ett visst alternativ har valts, 6 kap. 7 § miljöbalken.

Avsikten är att en miljökonsekvensbeskrivning ska ge ett så bra beslutsunderlag som möjligt från miljösynpunkt. Vidare ska den bidra till att en viss verksamhet, om den får komma till stånd, får så liten miljöpåverkan som möjligt, se prop. 1997/98:45, del 2, s. 56. Miljökonsekvensbeskrivningen är således central för att prövningsmyndigheten ska kunna avgöra om verksamheten är lämpligt lokaliserad och uppfyller hänsynsreglerna i övrigt i 2 kap. miljöbalken.

I aktuellt mål har bolaget i enlighet med ansökan fått tillstånd enligt den s.k. boxmodellen till att uppföra och driva en gruppstation för vindkraft omfattande maximalt 92 vindkraftverk med en högsta höjd om 205 meter. Enligt villkoren ska placeringen av vindkraftverken ske inom ett definierat projektområde men på vissa avstånd från särskilt angivna restriktions- och hänsynsområden. Projektområdet är cirka 36 kvadratkilometer stort. Det har delegerats till tillsynsmyndigheten att godkänna vindkraftverkens slutliga placering.

Det kan finnas stora ekonomiska vinster med att inte redan vid ansökningstillfället fastställa verkens exakta placering och Mark- och miljööverdomstolen utesluter inte att tillstånd i vissa fall kan lämnas för en ansökan med relativt fri placering av verken. Detta förutsätter emellertid att det med stöd av ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen går att bedöma alla de konsekvenser som verksamheten kan komma att ge upphov till vid olika alternativutformningar, såväl i fråga om ljud- och skuggnivåer som påverkan på mark och vatten samt den totala påverkan på skyddsvärda arter i området. Vid etablering i områden där det finns motstående intressen är detta särskilt viktigt. Ett problem med tillämpningen av en exempellayout med fri placering av vindkraftverken är att det vid tillståndsprövningen är svårt att beräkna de enskilda vindkraftverkens påverkan på motstående intressen såsom natur och miljö samt vilka kumulativa effekter verksamheten kommer att få. Eftersom vindkraftverkens slutliga placering inte är bestämda blir även vissa villkor av mer generell karaktär och det blir villkoren som avgör vilken lokalisering som slutligen kan godkännas. Detta stämmer inte överens med de principer för miljöprövning som redovisats ovan.

Den miljökonsekvensbeskrivning med tillhörande ljud- och skuggberäkningar, redovisning av vägdragningar m.m. som lämnats in i målet utgår från en exempellayout som sökanden kallar huvudalternativ. Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att gruppstationen avser ett stort antal vindkraftverk och ett stort projektområde som i vissa delar har höga naturvärden. Inom och i närheten av projektområdet finns våtmarker med skyddsvärda arter och av de fågelinventeringar som har gjorts framgår bl.a. att det finns kungsörnspar med revir och boplatser norr om området. Utöver vindkraftverken ska ett omfattande väg- och ledningsnät anläggas. Enligt Mark- och miljööverdomstolens bedömning kommer den slutliga placeringen av verken och antalet verk att ha betydelse för vilka störningar som uppstår och i vilken omfattning t.ex. fåglar kommer att påverkas. Med hänsyn till omfattningen av den aktuella vindkraftparken och omgivningens naturvärden anser Mark- och miljööverdomstolen att ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen inte ger ett tillräckligt underlag för att kunna bedöma alla de konsekvenser som verksamheten vid olika alternativutformningar kommer att ge upphov till. Det går därför inte att avgöra om verksamhetens lokalisering är lämplig utifrån kraven i 2 kap. 6 § miljöbalken. Detta gäller även om det antalet verk som fritt får placeras inom projektområdet minskas till 59. Med hänsyn till antalet vindkraftverk och projektområdets storlek kan inte heller vindkraftverkens slutliga lokalisering anses vara ett sådant villkor av mindre betydelse som kan delegeras till tillsynsmyndigheten.

Bolaget har i sista hand medgett att tillståndet ändras till 59 vindkraftverk med fast placering enligt angivna koordinater men med viss flyttmån. Denna ändring, som bl.a. innefattar nya placeringar av vindkraftverken i förhållande till exempellayouten, är så stor att det krävs en ny ansökan med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning m.m. och kan inte prövas av Mark- och miljööverdomstolen som första instans inom ramen för den nu aktuella ansökan.

Mot denna bakgrund finner Mark- och miljööverdomstolen sammanfattningsvis att underinstansernas avgöranden ska upphävas och att bolagets ansökan om tillstånd ska avslås.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg och Eywor Helmenius, det tekniska rådet Mikael Schultz samt hovrättsrådet Li Brismo, referent

Föredragande har varit Susanne Schultzberg.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2016-04-29
meddelad i
Nacka Strand

Mål nr M 6156-15

KLAGANDE

1. Gävleborgs Läns Ornitologiska Förening
Sofiedalsvägen 13
824 34 Hudiksvall

2. Sveriges Ornitologiska Förening - Birdlife Sverige
c/o D B

3. Naturskyddsföreningen i Ljusdal
c/o T P

MOTPART och klagande

Kölvallen Vind AB
c/o Arise AB
Box 808
301 18 Halmstad

MOTPARTER

1. Länsstyrelsen i Dalarnas län
791 84 Falun

2. Länsstyrelsen i Gävleborgs län
801 70 Gävle

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Dalarnas län, miljöprövningsdelegationen, beslut den 7 oktober 2015 i ärende nr 551-9768-2012, se [bilaga 1](#)

SAKEN

Tillstånd för uppförande och drift av gruppstation för vindkraft vid Kölvallen, Ljusdals kommun

Dok.Id 449567

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka Strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 30 E-post: mmd.nacka.avdelning3@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:00-16:30

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avslår Gävleborgs Läns Ornitologiska Förenings, Sveriges Ornitologiska Förening - Birdlife Sveriges och Naturskyddsföreningen i Ljusdals överklaganden
2. Mark- och miljödomstolen ändrar villkor 2 på följande sätt:
 - Andra meningen i första stycket villkor 2 ska endast gälla för *vindkraftverk* avseende punkt a, b, c, d, e och f
 - Punkt b) upphävs och ersätts av en ny tredje punkt, med placering under rubriken ”Utöver punkt a-l gäller att:”, med följande formulering:
 - Vindkraftverk ska i samråd med länköperatör placeras på sådant sätt att de inte ger upphov till störning på länkstråk som löper genom området.
 - Punkt l) upphävs
 - Första punkten under rubriken ”Utöver punkt a-l gäller att:” ändras till följande formulering:
 - Skogsstyrelsens och Läns museets rekommendationer vad gäller placering av verk, vägar etc. ska följas i möjligaste mån.
 - Andra punkten under rubriken ”Utöver punkt a-l gäller att:” ändras till följande formulering:
 - Anläggningsarbeten på vägar och ledningsdragning kan få ske på närmare avstånd än som anges ovan, eller i hänsynsområde t.ex. länkstråk, under förutsättning att det kan ske på ett sätt som begränsar skador på natur- och kulturvärden och områdets hydrologi. Detta får ske efter samråd och godkännande från tillsynsmyndigheten. Detta gäller dock inte för arbeten i anslutning till Krokbacken där varken verk eller väg får placeras.
3. Mark- och miljödomstolen avslår Kolvallen Vind AB:s överklagande i övrigt.

BAKGRUND

Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Dalarnas län (MPD) lämnade den 7 oktober 2015 Kolvallen Vind AB (bolaget) tillstånd att uppföra och driva en gruppstation för vindkraft omfattande maximalt 92 vindkraftverk med tillhörande fundament, vägar, uppställningsplatser, transformatorstationer och ledningar på vissa fastigheter i Ljusdals kommun, Gävleborgs län. Enligt tillståndet får vindkraftverkens totalhöjd inte överstiga 205 meter. För verksamheten föreskrevs bl.a. följande villkor.

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten bedrivas i huvudsak i enlighet med vad bolaget har angett i ansökningshandlingarna och i övrigt åtagit sig i ärendet.
2. Vid slutlig utformning av vindkraftsanläggningen ska vindkraftverken med tillhörande infrastruktur placeras *inom* det definierade projektområdet som framgår av bilaga 1. Vindkraftverk inkl kranplatser, kopplingskiosker/transformatorstationer, uppställningsplatser/etableringsytor samt övrig markbunden infrastruktur skall placeras *utanför* följande restriktions-/hänsynsområden:
 - a) 1 000 meter från bostäder
 - b) 300 meter från länkstråk
 - c) 250 meter från kraftledning
 - d) 300 meter från fäbod
 - e) 50 meter från fäbodstig, mindre kulturlämning
 - f) 100 meter från Buvallsjön, Svartsjön och större tjärnar samt 30 meter från övriga strandskyddade vattenförekomster inom området
 - g) Nyckelbiotoper, naturvärdesobjekt, våtmarker med höga naturvärden enligt genomförd naturvärdesinventering
 - h) 1 000 meter från gränsen av Sillerbergets naturreservat respektive från gränsen av Natura 2000-område Ängraån
 - i) 500 meter från myrkanten av den betydelsefulla orrspelplatsen i norra delen av projektområdet (Storbergstjärnarna)

- j) 200 meter från fågelinventerade ytorna med vadarfåglar vid Härbackamyren och Borrmyran.
- k) Våtmarker eller sumpskogar som ligger i anslutning till Krokbacken
- l) Riskavstånd¹ mellan vindkraftverk och allmänna och enskilda vägar samt organiserade leder och spår vilka används under perioder med risk för iskast, ska klaras om inte annat överenskommit genom avtal.

Utöver punkt a-1 ovan gäller att:

- Skogsstyrelsens och Länsmuséets rekommendationer vad gäller placering av verk, vägar etc. ska följas.
 - Anläggningsarbeten på befintliga vägar och ledningsdragning kan få ske på närmare avstånd än som anges ovan, eller i hänsynsområde t.ex. länkstråk, under förutsättning att det kan ske på ett sätt som begränsar skador på natur- och kulturvärden och områdets hydrologi. Detta får ske efter samråd och godkännande från tillsynsmyndigheten. Detta gäller dock inte för arbeten i anslutning till Krokbacken där varken verk eller väg får placeras.
3. Förslag till slutlig placering av vindkraftverk, fundament, väg- och ledningsdragningar, placering av uppläggnings- och uppställningsytor och transformatorstationer för vindkraftens behov ska lämnas till tillsynsmyndigheten för godkännande senast tre månader innan anläggningsarbetena påbörjas. Ritningar över slutlig utformning av gruppstationen eller del av gruppstationen ska ges in till tillsynsmyndigheten inom två månader från det att anläggningsarbetena avslutas i den delen.

1. Riskavstånd i meter = (Navhöjd i meter + Rotordiameter i meter) * 1,5

YRKANDEN M.M.

Sveriges Ornitologiska Förening - Birdlife Sverige samt Gävleborgs Läns Ornitologiska Förening (föreningarna) har i ett gemensamt överklagande yrkat, så som det får förstås, i första hand att mark- och miljödomstolen ska upphäva MPD:s tillståndsbeslutbeslut och avslå ansökan om tillstånd enligt nuvarande utformning, alternativt att mark- och miljödomstolen i samråd med Kungsörnsgruppen ska föreskriva hårdare villkor för att uppfylla rådande rättspraxis i förhållande till särskilt skyddsvärda fågelarter, föreskriva villkor om skyddszon för alla tre orrspelsmyrarna (villkor 2 i) samt att skyddszonerna för vadare ska utökas till minst

500 meter (villkor 2 j). Föreningarna har yrkat i sista hand att ärendet ska återförvisas till Länsstyrelsen.

Naturskyddsföreningen i Ljusdal (Naturskyddsföreningen) har yrkat, som det får förstås, att mark- och miljödomstolen ska upphäva MPD:s tillståndsbeslut.

Bolaget har yrkat i första hand att följande ändringar i villkor 2 i MPD:s tillståndsbeslut ska göras

- Att andra meningen i första stycket villkor 2 avseende punkt: a, b, c, d, e, f endast ska gälla för vindkraftverk.
- Att punkt b) utgår.
- Att punkt f) utgår.
- Att punkt i) utgår.
- Att punkt l) utgår.
- Att första punkten under rubriken ”Utöver punkt a-l gäller att:” ändras till följande formulering:
 - Skogsstyrelsens och Läns museets rekommendationer vad gäller placering av verk, vägar etc. ska följas i möjligaste mån.
- Att andra punkten under rubriken ”Utöver punkt a-l gäller att:” ändras till följande formulering:
 - Anläggningsarbeten på vägar och ledningsdragning kan få ske på närmare avstånd än som anges ovan, eller i hänsynsområde t.ex. länkstråk, under förutsättning att det kan ske på ett sätt som begränsar skador på natur- och kulturvärden och områdets hydrologi. Detta får ske efter samråd och godkännande från tillsynsmyndigheten. Detta gäller dock inte för arbeten i anslutning till Krokbäcken där varken verk eller väg får placeras.

Bolaget har yrkat i andra hand att följande ändringar i villkor 2 i MPD:s tillståndsbeslut ska göras:

- Att andra meningen i första stycket villkor 2 avseende punkt: a, b, c,

d, e, f endast ska gälla för vindkraftverk och kopplingskiosker/
transformatorstationer/ byggnader.

- Att punkt b) omformuleras t.ex. till att hänsyn tas till länkstråk enligt rekommendation från länkoperatör eller annan teknisk lösning.
- att villkorstexten i f) omformuleras genom att texten "samt 30 meter från övriga strandskyddade vattenförekomster" utgår.
- Att punkt l) omformuleras genom att texten "och enskilda" utgår.

UTVECKLING AV TALAN

Parterna har till stöd för sina överklaganden och som svar på varandras överklaganden i huvudsak anfört följande.

Föreningarna: De kontakter som föreligger med Kungsörnsgruppen gällde en tidigare utformning av vindkraftparken. Rekommendationerna från Kungsörnsgruppen var 3 km avstånd till kända bon. Då detta inte tillämpats måste uppgiften om samråd med Kungsörnsgruppen starkt ifrågasättas. Kungsörnsgruppen har vidare inte tillfrågats om inventeringar. Hänsyn har inte tagits till det kända reviret. Det kända paret består av två gamla örnar, varför observationen om det yngre kungsörnspar som sågs spelflyga centralt i projektområdet indikerar närvaro av ytterligare ett par. Enligt föreningarna saknas det i tillståndsbeslutet påstådda hänsynstagandet till kungsörnshäckningar eftersom avståndet med råge understiger den ursprungliga rekommendationen. Den redovisade inventeringstiden är mycket liten i förhållande till områdets storlek, så liten att det vore rimligt att kräva kompletteringar för att överhuvudtaget godkänna miljökonsekvensbeskrivningens omfattning. Det senare kan exemplifieras av att man endast funnit ett enda rovfågelbo, vilket är orimligt lite inom aktuell yta. Sammanfattningsvis förefaller det som att MPD har fattat delar av beslutet på felaktiga grunder. MPD förutsätter att uppgifterna från projektören angående samråd och hänsynstagande är riktiga. Föreningarna bestrider dessa uppgifter. Termen "samråd" som ofta används för att beskriva att information har delgetts berörda parter leder lätt till missförstånd.

Kungsörnsgruppen har förvisso fått möjlighet att framföra synpunkter till det exploaterande bolaget, men anser likväl inte att projekteringsområdet utformats i samråd så till vida att delar av det område som Kungsörnsgruppen bestämt hävdad måste undantas från exploatering fortfarande ingår i ansökan.

Föreningarna anser, främst med hänvisning till förekomsten av kungsörn, att lokaliseringen av vindkraftverk i detta område inte är tillåten enligt 4 § artskyddsförordningen (2007:845) punkterna 2 och 4. Föreningarna anser vidare att verksamheten inte uppfyller kraven utifrån lokaliseringsprincipen 2 kap. 6 § miljöbalken. I SOF - BirdLifes policy om vindkraft (2013) står följande: "Ett kungsörnsrevir är ca en kvadratmil stort och innehåller ofta flera bon som fåglarna alternerar mellan. Skyddsavståndet till boplats ska normalt inte understiga 3 km och i vissa fall kan zonen behöva göras större beroende på hur örnarna rör sig i området." Nyare studier med GPS-sändare visar att örnarnas revir är större än tidigare antagits, vilket innebär att skyddsavstånden egentligen skulle behöva utökas ytterligare för att vara verkningskraftiga. Exempelvis kan en skyddszon om 2 km täcka så lite som 6 % av ett genomsnittligt revir. Baserat på detta sätter Kungsörn Sverige upp följande krav i sitt vägledningsdokument (2014):

- inga vindkraftverk uppförs i områden med rik förekomst på kungsörn
- inga vindkraftverk uppförs inom buffertzon 5 km från kända bon
- inga vindkraftverk uppförs på eller i nära anslutning till (500 m) höjdryggar och sluttningar (>5 grader) inom reviret (ca 8,5 km från kända bon)
- ytterligare skyddszoner kan behövas där lokal kunskap finns om örnarnas rörelsemönster (information som ska ha införskaffats för alla tilltänka lokaler för vindkraftsutbyggnad)

Föreningarna anser att redan vindkraftparken Kolvallen skulle utgöra en betydande barriär och inskränka det kända örnrevirets fria flygriktning med 50 %. Vad gäller jaktmarker begränsas örnarnas tillgängliga ytor inom reviret av flertalet sjöar.

Utbyggnaden av vindkraft i den aktuella regionen är omfattande, men trots detta saknas en bedömning av eventuella kumulativa effekter som uppkommer av andra uppförda och tillståndsgivna vindkraftparker helt i miljökonsekvensbeskrivningen. Det är den enskilde exploitörens skyldighet att i miljökonsekvensbeskrivningen beskriva de kumulativa effekter som kan uppstå och hur dessa kan minimeras.

Av tillståndsbeslutet framgår att MPD anser att en buffertzona om 200 meter från kanten på de myrar som bedöms vara viktiga för vadare är tillräckligt och vidare att myrar med fem-tio spelande orrtuppar inte behöver omgärdas med skyddsavstånd vid vindkraftsetablering. Föreningarna anser inte detta vara tillräckligt.

Föreningarnas generella hållning är att lokaler med häckande vadare och betydande orrspel bör omgärdas av en skyddszon om 1 000 meter, eftersom vindkraftverk annars kan påverka fågelvärden inom aktuellt område. Befarad påverkan utgörs inte bara av förändrad hydrologi (främst p.g.a. vägdragning), utan även av störning och kollisionsrisk (exempelvis för till mossen inflygande fåglar). Vadarfåglar har i flera studier visat sig vara särskilt störningskänsliga för vindkraftsetableringar, bl.a. har störningseffekter på upp till 850 meter påvisats för ljunpipare. Det ska i sammanhanget noteras att de avstånd som redovisas i vetenskapliga undersökningar endast omfattar de som kan beläggas med övertygande statistisk säkerhet. Således kan de egentliga störningsavstånden i praktiken vara ännu större. Att omgärda betydande lokaler för fågellivet med en generell skyddszon om 1 000 meter anser föreningarna därför vara ett högst rimligt hänsynstagande.

Orren är upptagen i fågeldirektivets bilaga 1, vilket innebär att Sverige ska vidta särskilda åtgärder för bevarande av artens livsmiljöer. Detta har införlivats i miljöbalken (artskyddsförordningen) och medför bland annat att man inte får avsiktligt störa dessa fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningstid. Arten minskar i Sverige och antalet stora spelplatser blir allt färre. Vindkraftverk har visats utgöra en negativ effekt på spelplatser för orre genom att spelplatserna har flyttats längre ifrån vindkraftverk eller helt enkelt försvunnit. I en studie flyttade

fyra lekar, som före vindparkens uppförande låg närmare än 500 meter från en blivande verkplats, längre bort från vindkraftverken. Medianavståndet från verkplats till spelplats var 250 meter före byggnationen och 803 meter efter uppförandet. En annan undersökning visade att en sedan länge etablerad lek med som mest 12 spelade tuppar helt försvunnit fem år efter att vindparken anlagts, trots att tupparna spelade för fullt när byggnationen inleddes bara något hundratal meter därifrån. Inget tillskott av tuppar skedde på omgivande lekar. Orrspelsplatser med ett stort antal (>10) spelande tuppar utmärks oftast av lång kontinuitet och kan ha så pass stor lokal betydelse att det även påverkar populationen regionalt. Spelplatsen vid Storbergstjärnarna är så pass stor att den måste visas hänsyn utöver generella åtaganden om att skydda våtmarksområden. Föreningarna anser, med anledning av detta, att ett avstånd om 1000 meter mellan betydelsefull spelmyr och närmaste vindkraftverk är rimligt. Vidare bör inga bullrande eller vibrationsalstrande aktiviteter genomföras inom 1000 meter under orrens mest intensiva spelperiod (ca 15 mars - 15 maj). Föreningarna hävdar att en sådan störning som leder till att orrarna trängs bort från spelplatsen vid Storbergstjärnarna, vilket bolaget bedömer som sannolikt, strider mot fågeldirektivet och artskyddsförordningen. Föreningarna grundar sina rekommendationer om skyddszoner på tillgänglig kunskap i kombination med försiktighetsprincipen, som i enlighet med miljöbalken ska tillämpas i mycket hög utsträckning i exploateringsärenden. I aktbilaga 17 framförs att "spelplatser med fler än fem orrtuppar kan förekomma på i stort sett varje öppen myr eller sjöis". Det finns inget belägg för detta, även om naturkonsulten anser att det finns god tillgång på lämpliga spelplatser. Större och mer betydelsefulla orrspel återfinns ofta på relativt opåverkade myrar och mossar. De tre orrspelsplatser (på myrar) som föreningarna anser ska få utökat skydd kan inte antas uppstå på nytt på annan plats i händelse av att de påverkas negativt av vindkraftsetablering. Föreningarna anser att ett avstånd om 500 meter mellan spelmyr och närmaste vindkraftverk är rimligt.

Gällande sitt sistahandsyrkande har föreningarna anfört att målet bör återförvisas till Länsstyrelsen eftersom beslutet fattats på felaktiga grunder och utifrån en bristfällig miljökonsekvensbeskrivning.

Naturskyddsföreningen: Beslutet har fattats på en alltför bristfällig miljökonsekvensbeskrivning, som också innehåller felaktiga uppgifter, och därför inte uppfyller tillräckligt hänsynstagande till fåglar. Området är, liksom andra stora områden i kommunen, inte så känt av naturinventerare och har sällan besökts av ornitologer. Vid en tidigare planerad utformning av parken kontaktade projektören C Z i Kungsörnsgruppen i december 2009 med förfrågan om kända förekomster av kungsörnsbo. C Z rekommenderade då ett skyddsavstånd på 3 km till ett känt kungsörnsbo. Detta är den enda kontakten bolaget har haft med Kungsörnsgruppen. Senare projekterade bolaget en annan utformning av området, men skyddsavståndet till det kända kungsörnsboet har inte utökats till förordade 3 km i den tillståndsgivna utformningen. Istället har skyddsavståndet minskat något och är nu mindre än 2 km enligt C Z och S N i Kungsörnsgruppen. Bolaget har låtit Ecom genomföra fågelinventeringar. Naturskyddsföreningen i Ljusdal har tidigare framfört behovet av en undersökning av flyttande fåglar med tanke på parkområdets storlek. Några kilometer sydost om Kolvallen finns Gebbarområdet, som Länsstyrelsen i Gävleborgs län 1985 bedömde som ett av länets värdefullaste myrområden. Strax norr om Gebbarområdet ligger Skrebbmyran. Båda dessa våtmarker i närheten av Kolvallens projektområde har ett rikt fågelliv. Flyttfåglar som rastar, födosöker och passerar Gebbarområdet på väg till och från fjälltrakterna kommer att möta en ca 12 km bred och ca 7 km djup barriär av vindkraftverk. Exempelvis är svärta (häckar i fjälltrakterna) tidigare observerad i Storsillret strax intill projektområdet och dubbelbeckasin (häckar på fjällsluttningar) är tidigare sedd i Kölmyran, mitt i projektområdet. Ecom har inte genomfört någon inventering av flyttande fåglar. I tillståndsbeslutet står att Ecom anser att behovet av utredning angående flyttfågelmönster runt Kolvallen är tveksamt. Miljökonsekvensbeskrivningen saknar en bedömning av Kolvallens

barriäreffekt, trots den omfattande utbyggnaden av vindkraft. I miljökonsekvensbeskrivningen saknas också en bedömning av de kumulativa effekter som kan uppstå av andra planerade och tillståndsgivna vindkraftparker i närområdena. Utbyggnaden av många vindkraftparker torde ge en ökad sammanlagd barriäreffekt. De närmast kända (ca 15 km eller närmare) vindkraftsprojekten från Kolvallen är Degerkölen, Garpkölen, Ängersjökölen och Sandtjärnberget. Ecom drar bara slutsatsen att det inte finns några tecken på att området utgör någon betydelsefull sträcklokal. MPD har vilseletts i sitt tillståndsgivande av gruppstation för vindkraft vid Kolvallen av bolagets inventerare Ecom. Ecom skriver att stora rovfåglar som kungsörn inte ser vindkraft som någon barriär. Kungsörnar väjer alltså inte undan från vindkraftverk. Det häckande kungsörnspar blir genom parkens utformning avskurna i fri flygriktning med 50 %. Dessutom har tre vindkraftparker på motsatt sida om kungsörnsreviret fått klartecken.

I beslutet om tillstånd för Kolvallen anges enligt Naturskyddsföreningen ett flertal felaktiga påståenden från bolaget och Ecom. Enligt Naturskyddsföreningen har t.ex. ingen hänsyn tagits till det kungsörnsrevir som tidigare var känt i projektområdets närhet. Redan vid 3-4 års ålder börjar det bli svårt att avgöra ålder på sittande kungsörnar, ännu svårare på flygande örnar. Det kända paret (två gamla örnar) häckade 2014 och fick en unge. Observationen om kungsörnspar som sågs spelflyga centralt i projektområdet ger därför mycket starka indicier på att det finns ett till par centralt i projektområdet.

Bolaget: Det givna tillståndet och formuleringen i villkor 2 medför att byggnationen av vindkraftparken försvåras till den grad att det blir svårt eller omöjligt att anlägga väg till de mest gynnsamma placeringarna av vindkraftverken. Generellt bör befintliga vägar få användas, utan att kräva särskilt godkännande. Den slutliga layouten ska enligt villkor 3 i vilket fall godkännas av tillsynsmyndigheten. Villkor 2 innebär att inga nya vägar kan byggas inom hänsynsområdena vilket inte kan

anses miljömässigt motiverat för t.ex. länkstråk, som inte påverkas alls av vägbygge. Bolaget har i ansökan tydliggjort att åtagandet om hänsynsområden inte kan gälla för alla byggnationer utan att det ska gälla för vindkraftverkens placeringar. Det tillsammans med åtaganden om de skadeförebyggande åtgärderna samt att utformningen av vindkraftparken ska göras i samråd med tillsynsmyndigheten har varit bolagets modell för tillståndsgivningen och den fria placeringen. Det föreligger en allt för stor osäkerhet huruvida vindkraftverk är möjliga att uppföra enligt tillståndet och framför allt anslutningen av vägar och kabeldragning till vindkraftverken. Anläggande av en vindkraftpark innebär en betydande investering och för att möjliggöra finansiering får det inte finnas oklarheter eller föreligga orimligt stränga villkor i tillståndet som begränsar tillåtligheten på ett sådant vis att byggandet av vindkraftparken inte kan verkställas.

Andra meningen i första stycket villkor 2: Den hårdare skrivning där hänsynsområdena inkluderat allt byggande innebär ett i bolagets mening allt för strängt villkor för att genomföra och möjliggöra byggandet av vindkraftparken.

Villkor 2 a): Att inte få anlägga vägar, byggnader eller gräva ner kabel inom 1000 meter är enligt bolaget inte miljömässigt motiverat och saknar grund.

Villkor 2 b): Det finns inga invändningar mot att placera vägar, kabel eller byggnader inom angivet hänsynsavstånd från stråket. Bolaget anser att detta villkor inte är motiverat miljömässigt. Enligt remissvar från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap anges att en buffertzona med en bredd på 240 meter krävs. Bolagets tolkning av detta är 120 m hänsynsavstånd från stråket. Villkor 2 b) innebär enligt bolagets tolkning 300 meter + 300 meter d.v.s. 600 meter buffertzona, då det står 300 meter från länkstråk. Alltså mycket strängare än vad remissinstanserna angivet och vad bolaget åtagit sig. Bolaget anser även att detta inte är en miljöprövningsfråga och att det kan lösas i samråd med respektive länkooperatör. Som andrahandsyrkande anser bolaget att en omformulering av

villkoret kan göras. Formuleringen bör skrivas att hänsyn tas till länkstråk enligt rekommendation från länkoperatör eller annan teknisk lösning. Det bör noteras att olika länkoperatörer önskar olika hänsynsavstånd, se t.ex. önskemål från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. I vissa fall kan det finnas tekniska lösningar på en konflikt mellan vindkraftverk och länkstråk, som t.ex. signalförstärkare, markförläggning via fiber eller flytt av länkstråk. Sådana lösningar kan bolaget i vissa fall bekosta för att möjliggöra byggnation av fler vindkraftverk i ett område. Med nuvarande skrivning i villkoret är sådana lösningar omöjliga.

Villkor 2 c): Vindkraftverk inom denna skyddszon kan försvåra nätägarens helikopterbesiktning av kraftledningen. Det finns dock inga skäl att generellt förbjuda att väg eller markbunden kabel passerar kraftledningen.

Villkor 2 d): Inom denna buffertzonen finns redan befintliga vägar som bör kunna användas. Fornlämningar regleras genom Kulturmiljölagen, oavsett tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken.

Villkor 2 e): Det bör vara tillräckligt att följa rekommendationerna från Länsmuseet samt att när så är nödvändigt samråda med kulturmiljöenheten på länsstyrelsen som hanterar frågor enligt Kulturmiljölagen.

Villkor 2 f): Att inte få anlägga något inom 30 meter från samtliga vattendrag inom området blir orimligt och är inte miljömässigt motiverat. Detta innebär att väg eller kabel aldrig får passera ens den minsta bäck. I nuvarande skrivning har tillsynsmyndigheten heller inte någon möjlighet att godkänna undantag för nya vägar. I de flesta fall anläggs dessutom kabel i direkt anslutning till ny väg, vilket i sig minskar den totala påverkan på området. Bolaget har åtagit sig att inte anlägga vindkraftverk närmare än 100 meter från Buvallssjön, Svartsjön och andra större tjärnar. Detta åtagande är enligt bolagets mening ett långtgående åtagande i ett

område som i övrigt domineras av storskaligt skogsbruk. De övriga vattendragen som det refereras till är utpekade i bilaga 2 i tillståndet och utgörs av mindre bäckar. Dessa bäckar inkluderas i strandskydd eftersom allt vatten som inte utpekats speciellt ingår i strandskyddet. Att i tillståndsgivningen för vindkraftparken ålägga denna restriktion anser bolaget helt omotiverat i förhållande till den miljöskada som byggande av väg i området kan orsaka för att komma till vindkraftverken. Bolagets åtaganden och de skadeförebyggande åtgärderna som bolaget presenterat tillsammans med att utformningen görs i samråd med tillsynsmyndigheten anser bolaget vara fullt tillräckligt för att som Länsstyrelsen påpekar, utgöra ett elementärt skydd för de värden bäckarnas växt- och djurliv i och omkring ska utgöra. MPD anger att tillsynsmyndigheten får godkänna undantag, men undantag får inte beviljas för nya vägar enligt nuvarande villkorstext. Allmänhetens tillträde är inget motiv för att inte få korsa en bäck med väg eller kabel. Övriga vattenfrågor kommer att hanteras genom anmälan om vattenverksamhet där så är motiverat. Bolaget anser därmed att punkten kan utgå. Som andrahandsyrkande anser bolaget att texten omformuleras och texten "samt 30 meter från övriga strandskyddade vattenförekomster" utgår.

Villkor 2 i): En viss påverkan på orrar bedöms kunna ske lokalt, men sett i ett regionalt perspektiv bedöms påverkan vara ringa. Större delen av vindkraftsparken kommer att byggas på högplataerna i området. Det innebär att risken för kollisioner generellt sett är liten. Risken för störning föreligger främst under byggskedet, d.v.s. under 1-2 säsonger. Byggnationen innebär en ökad mänsklig närvaro och ökad aktivitet. Under driftfasen däremot, kommer enstaka servicebilar som passerar genom området inte att utgöra någon betydande störning för djurlivet. Bolaget har i ansökan visat att spelplatsen för orre ingår som hänsynsområde för våtmark och är därmed undantaget från etablering. Bolaget bedömer inte det rimligt att avsätta en buffertzona utanför våtmarksområdet. Skulle en störning uppstå finns det dessutom goda möjligheter för den lokala populationen av orrar att migrera till platser i direkt anslutning till projektområdet. Bolaget menar också att då tillåtlighet till

vindkraftparken ges kan inte varje art ges utrymme att tillämpa buffertzoner på det sätt som nu görs. Tillåtligheten inskränks på ett sådant sätt att helheten för utbyggnaden därmed blir orimlig. Skulle en lokal störning trots allt uppstå bedömer bolaget att i ett regionalt eller nationellt perspektiv är den skadan mycket ringa.

Villkor 2 1): Det har hittills såvitt känt inträffat få olyckor på grund av iskast. Den största olycksrisken, utifrån idag kända uppgifter, måste sägas gälla dem som arbetar inom vindkraftsindustrin. MPD:s definition av riskavstånd är betydligt mer långtgående än vad Trafikverket rekommenderar för allmänna vägar. Villkoret reglerar dessutom även enskilda vägar. Praxis i prövning av vindkraft är inte att skriva villkor om riskavstånd för iskast, men däremot att verksamhetsutövaren ska varna för risken genom att skylta i parken. Bolaget anser att frågan om iskast regleras enligt gällande praxis i villkor 9 i tillståndet. Som andrahandsyrkande omformuleras villkoret till att gälla endast allmänna vägar och leder. Området består av samfällda vägar som kommer bli enskilda. Även nya vägar kommer att bli enskilda. Att generellt hålla angivet avstånd innebär att inga vägar kan anläggas fram till verk, vilket också innebär att inga verk kan anläggas.

Angående den föreslagna omformuleringen i "Utöver punkt a-1 gäller att: [...]" första punkten: Att Skogsstyrelsen och Läns museets rekommendationer huvudsakligen kommer följas är självklart för bolaget, men skrivningen är onödigt sträng då det finns platser där undantag kan göras i samråd med tillsynsmyndigheten och/eller kulturmiljöenheten på Länsstyrelsen utan att äventyra betydelsefulla värden.

Angående den föreslagna omformuleringen i "Utöver punkt a-1 gäller att: [...]" andra punkten: Tillsynsmyndigheten bör enligt bolaget ha möjlighet att medge undantag även för nya vägar.

Bolaget kan tänka sig även andra formuleringar i villkor 2 än vad som yrkats och föreslagits ovan. Det viktiga är att det faktiskt går att genomföra en byggnation av en vindkraftpark med tillhörande infrastruktur i området såsom beskrivits i ansökan. Som ett angeläget allmänt intresse bör inte vindkraft prövas strängare än vad som är motiverat.

Bolaget instämmer i huvudsak med länsstyrelsen i Gävleborg läns ställningstaganden. När det gäller länkstråk ser dock bolaget kvarvarande osäkerheter i länsstyrelsens förslag till villkorstext. Dels behöver det tydliggöras att villkoret endast gäller befintliga (vid byggstart) länkstråk och att nya eller justerade länkstråk i området inte kan komma att omfattas efter att vindkraftparken är byggd. Bolaget vill även förtydliga att bolaget inte kan avgöra vad som kan störa respektive länkstråk och behöver därför förlita sig på länkstråksinnehavarens rekommendationer (om t.ex. skyddsavstånd). Bolaget bör därmed inte bli ansvarigt för eventuell störning som uppstår trots att rekommendationerna följts. I och med detta så bedömer bolaget att bolagets förslag till villkorstext är mer rättssäker. Vad det gäller länsstyrelsens kommentar om att det är lämpligt att hantera örnfågeln genom villkor om skyddsavstånd, så finns redan bolagets åtagande om att hålla 2 km skyddsavstånd till befintliga örnbögar och som därmed regleras genom det allmänna villkoret om att bedriva verksamheten i enlighet med ansökan och åtaganden.

Bolaget har genom samråd med Kungsörnsgruppen fått vetskap om ett kungsörnsrevir beläget väster om projektområdet. Även bolagets konsult Ecom AB som utfört fågelinventeringarna har haft kontakt med Kungsörnsgruppen inför inventeringarna. Ecom har sammanställt åtta olika fågelinventeringsrapporter från olika inventeringstillfällen under två års tid. Ecom har haft särskilt fokus på kungsörn vid tre inventeringar i området och de har visat att ingen ytterligare häckning av örn finns i eller i närheten av projektområdet. Fågelinventeringarna har utförts av ornitologer med lång erfarenhet och god kompetens. Enligt bolagets

bedömning är området så pass utrett att det är visat att projektet i sin slutliga utformning inte är i konflikt med artskyddsförordningen. Bolaget har genom utredningar och efter anpassningar och hänsynstagande fastställt att projektområdet är väl valt för en storskalig vindkraftsetablering. Bolaget tog till sig Kungsörnsgruppens önskemål. Genom fortsatta kontakter med markägare kunde projektområdet ändras i en nord-sydlig riktning så att endast en mindre del planerades i Härjedalen och då i den nuvarande norra delen av projektområdet. Det mottogs av Kungsörnsgruppen som ett mycket positivt agerande. Vid denna tidpunkt fanns det domar med ett avstånd på 1,5 km till örnböna vilket också bolaget vid denna tidpunkt ansåg som rimligt. Kungsörnsgruppen har i e-post senare rekommenderat 3 km till örnböna vilket Sveriges ornitologiska förening har som policy. Några exakta placeringar av böna erhöles inte från Kungsörnsgruppen utan endast ett område som skulle undvikas. Bolaget fick också veta att området innehöll två alternativa örnböna i ett revir. Vid denna tidpunkt fanns i MÖD-domar fastställt 2 km till kungsörnsböna varvid projektområdets gräns drogs som en rak linje i förlängningen av läns- och kommungränsen. Inga vindkraftverk placerades i exempelutformningen närmare än 2 km från en centrumpunkt av området som erhöles från Kungsörnsgruppen. Utöver kontakt via e-post har ungefär lika många telefonsamtal förts där förutsättningarna för projektet har diskuterats. Innan inlämnande av ansökan togs förnyad kontakt med Kungsörnsgruppen vilket innebar en slutlig justering, projektområdet närmast Hällberget har flyttats österut. Flera kompletterande inventeringar av fåglar och naturvärden har utförts.

I tillståndsansökan har projektområdet kommit att omfatta vissa ytor som ligger inom det av Kungsörnsgruppen angivna hänsynsområdet, alltså närmare än 2 km från kungsörnsens boplatser. Inom det utpekade hänsynsområdet för kungsörnsreviret planeras dock inte några vindkraftverk. Den slutliga utformningen av vindkraftsparken som tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten och i enlighet med de åtaganden som bolaget gjort under tillståndsprocessen, kommer att hålla 2 km till de nämnda boplatserna för kungsörn.

Bolaget bedömer med stöd av Ecocom att en mer omfattande inventering inte skulle tillföra väsentligt mer information eller förändra den samlade kunskapen om fågelpopulationen i området. Efter att Länsstyrelsen i Dalarna tillsänt samtliga sekretessbelagda inventeringar till föreningarna och Naturskyddsföreningen har inga ytterligare synpunkter tillkommit. Det förekommer att fåglar sträcker över detta område, men inte i någon koncentrerad form eller i större omfattning än över närliggande områden. Det finns inga tecken på att området utgör någon tydlig linje i landskapet som är mer betydelsefull än omgivande terräng.

Ecocom har inte utfört någon särskild studie av barriäreffekter i området med avseende på kungsörn, då de bedömt att risken för barriäreffekt på kungsörnsreviret förefaller ur ett generellt perspektiv vara låg. Kungsörnar anses traditionellt inte undvika att flyga vid vindkraftverk. Kølvallens projektområde är beläget i nedre Norrlands inland, i ett område där Ecocom anger att typiska förutsättningar för betydande koncentrationer av flyttleder är diffusa eller saknas. Därmed har frågan ej varit aktuell att utreda vidare. Vidare vill bolaget förtydliga att avstånden mellan de planerade vindkraftverken kommer att vara minst ca 600 meter, vilket behövs för att undvika vakeffekter och optimera produktionen i parken. Om vissa passerande fågelarter ändå väljer att flyga utanför parken, ser inte bolaget det som någon betydande störning.

Bolaget menar att både orrar och vadare även fortsättningsvis kan häcka i området och att det enbart är på individnivå och lokal påverkan som är möjlig och inte på populationsnivå och regional nivå. Det ekonomiska avbräcket för ytterligare hänsynsavstånd äventyrar etablering av vindkraftparken. Bolaget bedömer att hänsyn till både orrar och vadare har tagits i tillräcklig omfattning för att vindkraftsparken inte på något betydande sätt kommer att påverka dessa arter.

Bolaget har även ingett ett utdrag från en artikel skriven av C Z (Fåglar i X-län årgång 40 nr 4 2009), e-mailkorrespondens med Kungsörnsgruppen och Ecocom, en sammanställning av Ecocoms synpunkter på överklaganden gällande fågelarter vid Kølwallens planerade vindkraftsanläggning daterad 2016-02-01, en sammanställning över Ecocoms fågelinventerare, kartor över utredningsområden, projektområdet och hänsynsområden samt en tabell över inventeringstillfällen.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har beretts tillfälle att yttra sig och har i huvudsak anfört följande. Länsstyrelsen accepterar bolagets förstahandsyrkande avseende första stycket i villkor 2 a) och c) samt yrkandet som gäller första och andra punkten under rubriken ”Utöver punkt a-l gäller att:”. Istället för att helt upphäva villkor 2 b), länkstråk, bör den ersättas med följande formulering: ”*Vindkraftverk får inte placeras så att de ger upphov till störning på länkstråk som löper genom området.*” Formuleringen bör innebära att såväl skyddsaspekten som flexibiliteten avseende val av placering eller tekniska åtgärder kan uppfyllas. Bolagets andrahandsyrkande avseende första stycket i villkor 2 d) och e) samt andrahandsyrkandet som avser villkor 2 f) accepteras. Länsstyrelsen är som utgångspunkt positiv till tillstånd enligt ”box-modellen”, fri placering. Detta ger möjlighet att vid byggnation optimera uttaget av energi från områden där vindkraft tillåts. Vid möjlighet till fri placering blir sökandes skadebegränsande åtaganden centrala och kan i vissa fall behöva förtydligas eller skärpas genom villkor. Den tveksamhet länsstyrelsen i sina yttranden framfört kring fri placering vid Kølwallen är således inte kopplad till företeelsen utan till det faktum att bolaget delvis beskrivit konsekvenserna utifrån exempellayouten. Bolaget hänvisar bl.a. till att Länsstyrelsens rekommendationer huvudsakligen kommer att följas. Rekommendationer som anger fyra platser där exempellayouten kan behöva justeras på grund av risk för konflikt med kulturlämningar. Hänsynstaganden med utgångspunkt från exempellayouten rimmars inte med ett yrkande om fri placering och kan därmed bli svårtolkade. Trots detta anser länsstyrelsen att villkoret ändå bör kunna mildras något kopplat till att tillsynsmyndigheten genom villkor 3 har

möjlighet att påverka parkens utformning. Länsstyrelsen kan inte uttala sig om någon överenskommelse mellan bolaget och örngruppen. Med anledning av att det finns osäkerheter kring detta så anser länsstyrelsen att det är lämpligare och tydligare att uttala skyddsavstånd och skyddsåtgärder för örn genom villkor.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har beretts tillfälle att yttra sig men har framfört att de inte kommer yttra sig då vindkraftsparken ligger i Gävleborgs län.

Mark- och miljödomstolen har kungjort målet samt berett remissmyndigheter tillfälle att yttra sig.

DOMSKÄL

De frågor som mark- och miljödomstolen har att ta ställning till är om miljökonsekvensbeskrivningen kan läggas till grund för prövningen av bolagets ansökan och om etableringen av vindkraftverken är tillåtlig med hänsyn till etableringens påverkan på kungsörn och andra skyddsvärda fåglar. Om etableringen av vindkraftverken anses tillåtlig har mark- och miljödomstolen att ta ställning till utformningen av delar av villkor 2 i tillståndsbeslutet.

Miljökonsekvensbeskrivningen

Mark- och miljödomstolen bedömer att de fågelinventeringar som har gjorts i samband med ansökan är tillräckliga för att ligga till grund för bedömningen av lokaliseringens lämplighet med hänsyn till förekomsten av kungsörn och andra skyddsvärda fåglar. Inte heller i övrigt finner mark- och miljödomstolen skäl att ifrågasätta riktigheten i MPD:s beslut att godkänna miljökonsekvensbeskrivningen. Domstolen bedömer alltså att miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven i miljöbalken och därför kan läggas till grund för prövningen av bolagets ansökan.

Hänsyn till kungsörn

Av de av bolaget utförda fågelinventeringarna framgår inte att det finns några kungsörnsbon inom projektområdet. Utredningen i målet visar att bolaget justerat projektområdet med hänsyn till ett av Kungsörnsgruppen utpekade hänsynsområde. Bolaget har även i målet hos mark- och miljödomstolen åtagit sig att inte placera några vindkraftverk närmare än 2 km från kungsörnens boplatser. Den slutliga placeringen av vindkraftverken ska göras i samråd med tillsynsmyndigheten. Mark- och miljödomstolen anser därmed, i linje med tidigare rättspraxis på området, att tillräcklig hänsyn har tagits till kungsörn.

Hänsyn till orre och vadare*Villkor 2 i)*

Domstolen noterar att bolaget redan på grund av det föreskrivna skyddsområdet till Sillbergets naturreservat bör ha begränsade möjligheter att placera verk i närheten av Storbergstjärnarna. Domstolen konstaterar även att bolaget, jämte villkor 2 i, åtagit sig att inte placera några vindkraftverk i spelplatser för orre. Mot bakgrund av detta och vad som framkommit i de av bolaget utförda fågelinventeringarna, anser domstolen att tillräcklig hänsyn har tagits till orre. Villkor 2 i kan inte anses för strängt. Vad föreningarna och bolaget har anfört förändrar inte denna bedömning. Villkor 2 i ska därför inte ändras.

Villkor 2 j)

Mot bakgrund av utredningen i målet bedömer mark- och miljödomstolen att tillräcklig hänsyn har tagits till vadare och att det inte framkommit tillräckliga skäl för att ändra villkor 2 j på det sätt föreningarna yrkat.

Tillåtlighet

Mot bakgrund av ovanstående och även i övrigt delar domstolen MPD:s bedömning angående tillåtligheten. Föreningarnas och Naturskyddsföreningens överklaganden ska därför avslås.

Övriga villkorsfrågor

Villkor 2, första stycket andra meningen

Bolaget har yrkat i första hand att andra meningen första stycket villkor 2 avseende punkt a, b, c, d, e och f endast ska gälla själva vindkraftverken. Bolaget har anfört att det givna tillståndet och formuleringen i villkor 2 medför att byggnationen av vindkraftparken försvåras till den grad att det blir svårt eller omöjligt att anlägga väg till de mest gynnsamma placeringarna av vindkraftverken. Domstolen konstaterar att formuleringen av andra meningen i villkor 2 medför inskränkningar i etableringen av vindkraftsparken som inte kan anses vara miljömässigt motiverade avseende punkt a-f. Den slutliga placeringen av vindkraftverk, fundament, väg- och ledningsdragningar, placering av uppläggnings- och uppställningsytor och transformatorstationer för vindkraftens behov ska även enligt villkor 3 slutligt godkännas av tillsynsmyndigheten. Domstolen anser därmed, i likhet med bolaget, att andra meningen i första stycket i villkor 2 endast ska gälla för vindkraftverk avseende punkt a, b, c, d, e och f.

Villkor 2 b)

Bolaget har yrkat i första hand att villkor 2 b ska utgå och i andra hand att villkoret omformuleras. Länsstyrelsen i Gävleborgs län har också föreslagit en omformulering av villkoret. Domstolen bedömer att den nuvarande utformningen av villkoret är onödigt strängt och kan leda till tolkningsproblem och anser därför att villkoret ska upphävas och ersättas av en tredje punkt med placering under rubriken ”Utöver punkt a-l gäller att:” med följande formulering: ”Vindkraftverk ska i

samråd med länkoperatör placeras på sådant sätt att de inte ger upphov till störning på länkstråk som löper genom området”.

Villkor 2 f)

Bolaget har yrkat i första hand att villkor 2 f ska upphävas och i andra hand att villkoret ska omformuleras. Med anledningen av ändringen i villkor 2 första stycket andra meningen ovan, bedömer domstolen att det inte finns anledning att ändra villkor 2 f.

Villkor 2 l)

Enligt villkor 9 i MPD:s tillståndsbeslut ska varningsskyltar sättas upp med information om risk för nedfallande is före driftsättning av vindkraftverken. Skyltarnas placering och utformning ska ske i samråd med och godkännas av tillsynsmyndigheten. Vidare är projektområdet placerat minst 500 meter från en större allmän väg. Mot bakgrund av det anförda anser domstolen att tillräcklig hänsyn har tagits till risken för iskast genom att varningsskyltar ska sättas upp och att villkor 2 l därför kan utgå.

Första och andra punkten under rubriken ”Utöver punkt a-l gäller att”

Domstolen bedömer att det är motiverat att Skogsstyrelsens och Länsmuséets rekommendationer vad gäller placering av verk ska följas i möjligast mån. Den första punkten ska därför ändras i enlighet med bolagets yrkande. Det är även enligt domstolen rimligt att tillsynsmyndigheten ska kunna göra de undantag som anges i andra punkten även för nya vägar. Den andra punkten ska därför också ändras i enlighet med bolagets yrkande.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV427)

Överklagande senast den 20 maj 2016.

Magnus Hjort

Annika Billstein Andersson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Magnus Hjort, ordförande, och tekniska rådet Annika Billstein Andersson samt de särskilda ledamöterna Dan Björklund och Agneta Melin. Föredragande har varit tingsnotarien Frida Lindlöf.